

Javaslat a

„Zoboralji szálánvarrott hímzések” (továbbá: nemzeti érték) *[nemzeti érték megnevezése]*

Települési /Tájegységi/ **Felvidéki**¹ Magyar Értéktárba történő felvételéhez

I. A JAVASLATTEVŐ ADATAI*

	A javaslatot benyújtó (személy/intézmény/szervezet/ bizottság) neve:	Település:	Képviselője:
1.	Kincskeresők Tájegységi Értéktár	Galánta	Szanyi Mária
2.	Zoboralji Örökség Őrzői Hímző- és Viseletkészítő Műhely	Pográny	Tóth Borbála
3.	Csemadok Területi Választmánya Nyitra	Nyitra	Bencz Margit
4.	Jókai Mária tanítónő, néprajzgyűjtő	Aha (ma Verebély része)	
5.			

II. A KAPCSOLATTARTÓ SZEMÉLY ADATAI*

Név:	Szanyi Mária
Levelezési cím: település, utca, házszám, irányítószám	Revolučná štvrť 970/17 924 01 Galánta
Járás / megye	Galánta, Nagyszombat megye
Mobil, telefonszám:	+421 911 45 1024
E-mail cím:	Szanyi.maria@gmail.com

III. A NEMZETI ÉRTÉK ADATAI*

1. A nemzeti érték pontos megnevezése

Zoboralji szálánvarrott hímzések

2. A nemzeti érték szakterületenkénti kategóriák szerinti besorolása* (csak egyet jelölni)

Agrár- és élelmiszergazdaság		Egészség és életmód	Épített környezet
Ipari és műszaki megoldások	X	Kulturális örökség	Sport
Természeti környezet		Turizmus és vendéglátás	

¹ A helyes válasz bekarikázása

3. A nemzeti érték fellelhetőségének helye*

Település magyar neve:	Zoboralja falvai, tájházai
Tájegység (pl: Csallóköz, Gömör)	Zoboralja

4. Értéktár megnevezése, amelybe a nemzeti érték felvételét kezdeményezik*

	Települési (helyi)
	Tájegységi
X	Felvidéki

5. A nemzeti érték rövid, szöveges bemutatása, egyedi jellemzőinek és történetének leírása* (minimum 500 karakter)

Zoboralji hímzéseként ismerjük azokat a női ingujjakat és ingvállakat díszítő mintakompozíciókat, amelyek a Zoboraljával foglalkozó néprajzkutatók egybehangzó véleménye szerint a XX. század elején alakultak ki. Természetesen korábban is voltak hímzett ingek a zoboralji falvakban: a legrégebbi, még fellelhető darabok és a hozzájuk fűződő adatok a XIX. sz. második feléből valók. Ezek díszítménye a tájegység északi és déli területét tekintve eltérő. Az északi falvakban korábban a vállhegyet hangsúlyozták, ezt erősítik meg a Magyar Néprajzi Múzeumban található ingek is, amelyeket Kodály Zoltán a XX. század elején gyűjtött Egerszegen². A déli falvakban viszont korábban csak a hosszú ingujj végét hímezték, ennek szép példányai a XIX. sz. végéről való pogrányi hosszú ingek, amelyek pl. a pogrányi falumúzeumban őrződtek meg az utókor számára. A ma zoboraljinak mondott inghímzések a kettő ötvözetéből alakultak ki.

Annak ellenére, hogy a zoboralji női ingujjak ma ismert vászonhímzései aránylag újkeletűek, motívumaik nem fedik fel az átadás-átvétel módját és irányát (amint ez pl. a női főkötkötnél tetten érhető). A mintakincs is csak a külső szemlélő számára mutat egységes képet, a behatóbb ismeret megkülönbözteti a mikrorégiók (vízmezi, hegymezi falvak, illetve a tájegység északi és déli falvai) mintáit és az ingujjakon fellelhető kompozíciókat. Az északi területek mintakincse és kompozíciói gazdagabbak, változatosabbak, színesebbek. (Pl.: a *sinka-* vagy *sinkókörtefa* és a sűrűcsipke az északi falvak jellegzetes mintája.)

Az „írás utáni *váhegy*” azaz az ingváll tömör hímzése is az északi falvak mintakincsét gazdagította, és az északabbra fekvő szlovák tájak népviseletével mutat rokonságot. Jellemző, hogy a zoboralji női ingvállak hímzései közül a szlovák szakirodalom is ezt tartja számon.⁴

Az északi falvakban az ingujj alsó mintakompozíciója (*mellé és körüle való* minták) fölé mindig varrtak egy vagy több sor *ráadás* mintát is. Az északi oldalon a minták színesedése is hamarabb kezdődött.

A déli falvakban tovább maradtak meg a *cvernával* (házi vászoncérnával) vagy *képfestővel* (festett fonállal) hímzett minták. Mire a tájegységnek ezt a részét is elérte volna a színesedés, megkezdődött, majd végbement a kivetkőzés.

A díszes lepedők használata még korábban (a 2. vh. után) fejeződött be, azonban a gazdagon hímzett darabok máig megőrződtek (a modern házakban is) a szekrények mélyén, várva, hogy esetleg új funkciót kapjanak. Még a XX. sz. közepén is szóttek a zoboralji asszonyok, de a vászon anyaga már nem kender, hanem kender és pamut keveréke vagy tiszta pamut volt. A zoboralji ingek és hímzésminták ma megváltozott funkcióban képezik Zoboralja élő népművészetét.

A funkciójukat veszített régi hímzett textíliák helyi értékét mutatja, hogy új formában igyekeztek tovább éltetni azokat. Így pl. a férfiing *metéléses* mintájával abrosz betétjeként találkozunk: a két szél vásznat az ingujj hímzésével dolgozták egybe; ugyanakkor pl. egy gazdagon hímzett férfiinget jól felismerhetően a *sáfránysárga* hímzésű *ágyravalóból* varrtak, valószínűleg színpadi szereplésre. A kivetkőzés Zoboralján legkésőbb az 1960-as évekre végbe ment. A mára általánossá vált szűkujjú A mára általánossá vált szűkujjú, „zoboralji hímzéssel” díszített rövid ingek viselése eredeti funkciójukban tehát legfeljebb 3-4 generáción át tartott.

6. Indoklás az értéktárba történő felvétel mellett*
(minimum 500 karakter)

Zoboralja a trianoni tragédia óta egyre szórványosodó vidék, a magyarság asszimilációja az utóbbi években rohamosan felgyorsult. Sajátos népi kultúrája elveszében van, illetve a magyar gyökerekkel rendelkező, elszlovákosodott fiatalok a viseltet és a szokásokat szlovák műsorokban mutatják be. Ezért szükséges mielőbb a magyar nemzeti értékek közé emelni Zoboralja néprajzi kincseit, melyek legjellegzetesebb megjelenítői a szálszámolós vászonhímzések és a sajtáságos mintakompozíciók elnevezései.

7. A nemzeti értékkel kapcsolatos információt megjelenítő források listája (bibliográfia, honlapok, multimédiás források) *

1.	Jókai Mária: Szálszámolós kézimunkák Zoboralján. Krajské osvetové stredisko v Nitre Nitra, 2018.
2.	
3.	
4.	

8. A nemzeti érték hivatalos weboldalának címe (ha van, melyik weboldal részeként található meg):

--

IV. MELLÉKLETEK

1. Az értéktárba felvételre javasolt nemzeti érték fényképe (min. 2-4 fotó) vagy audiovizuális-dokumentációja*
- a. *fotók:* formátum: jpg, minimum 1440 pixel szélesség, 72 DPI
- b. *videók:* formátum: mpg4, maximum 10 perc

ID:	Fotó / audio / videó megnevezése	A fájl neve (pl: <i>dunamocsi-tölgy.jpg</i>)
	DSC 5280 gimesi ujj	Gimesi menyasszonyi ing hímzése
	DSCF6766 ágyonvaló	Ágyonvaló/ágyrevaló metéléses mintával
	DSCF7059 pogrányi ing	Pogrányi női ingujj díszítménye
	Nagymetélés – zsilinyi	Lepedő részlete, nagymetélés vagy zsilinyi minta
	kétszil lepedő Vicsápapáti	Kétszil lepedő Vicsápapáti
	LK617304	Háromszél lepedő

2. A javaslatához csatolt saját készítésű fényképek (és filmek) felhasználására vonatkozó hozzájáruló nyilatkozat pdf formátumba szkennelve aláírással (pecséttel) ellátva.

A nyilatkozat szövege: *

*Alulírott Szanyi Mária hozzájárulok a Javaslat a **Zoboralji szálánvarrott hímzések**. Települési /Tájegységi/
Felvidéki³ Magyar Értéktárba történő felvételéhez csatolt saját készítésű fénykép(ek) / film(ek) további felhasználá-
sához.*

Aláírás: Szanyi Mária s.k.

A nyilatkozat fájljának neve (pl: nyilatkozat.pdf)

3. A jelölést ajánló dokumentumok, támogató és ajánló levelek pdf formátumba szkennelve, pecséttel, aláírással ellátva (pl. önkormányzat, csemadok alapszervezet, iskola, polgári társulás, stb.....Nyilatkozat arról, hogy a jelölést, az értékelvételt támogatják.).

ID:	Az ajánló intézmény:	A fájl neve
	Zoboralji Örökség Őrzői Hímző- és Viseletkészítő Műhely	
	Csemadok Területi Választmánya Nyitra	
	Jókai Mária tanítónő, néprajzgyűjtő	

További kérdéseiket info@ertektarak.sk febfelvidek@gmail.com címen írhatják meg nekünk.

A beküldés formája: Az erre a célra készített űrlapon való kitöltés, emailben a fentebb megadott címre. A bíráló bizottság **pdf** formátumban kapja meg a javaslatot, amely alapján véleményezi a felterjesztést. A bizottság döntése után a döntés az adatbázis nyilvános részébe kerül, értesítést küldünk róla.

A *-gal jelölt mezők kitöltése kötelező!